

A MAGYAR NEMZET HIVATÁSA
UNITÁRIUS MEGVILÁGÍTÁSBAN

IRTA :

Dr. KISS ELEK

TEOL. TANÁR,
UNITÁRIUS EGYHÁZI FŐJEGYZŐ

1944

MINERVA IRODALMI ÉS NYOMDAI MŰINTÉZET R. T.
KOLOZSVÁR

*Rádió-istentisztelet 1944. évi május
bó 21-én d. e. 9 órakor a budapesti
Koháry-úti unitárius templomban.*

Alapige: Mt. 5⁴⁸ „Legyetek azért ti tökéletesek,
miként a ti mennyei Atyátok tökéletes“.

Kedves Testvéreim!

Az Ószövetségnek prófétáival szemben, akik saját nemzetük mélyenjáró és állhatatos látnokai voltak, *Jézust az emberiség prófétájának* kell tekintenünk.

A biblia-kritika évszázados tanításainak is a tekintetbevételével, saját lelkiismeretünk és Istentől kapott intelligenciánk révén *mi unitáriusok* feltétlenül meg vagyunk győződve arról, hogy a keresztény Bibliának ótestamentumi része a népek életében a *nemzetre* vonatkozóan a világirodalomnak egyik legkiválóbb műve; az újtestamentumi részben pedig a Jézus tanításait is részben tartalmazó evangéliumok az egyetemes emberi életnek, vagyis az *emberiségnek* egészére vonatkozóan, — az emberi szellem történeti kialakulásában — a legfontosabb alkotások.

Nem ismerjük Jézusnak közvetlen tanításait, azoknak szó szerinti eredeti formáját; de az evangéliumíróknak szemszögéből megírt iratokba mélyebben járó élményeinken keresztül bepillantunk s felismrehetjük ennek az igazi nagy és gazdag léleknek a gondolati, érzelmi és cselekedeti világát.

A *Jézus világa* — a perzsa *Zaratusztráéhoz* hasonlóan — az *Istenországában* van igen találóan meghatározva.

Ez az ország jelentésében olykor nemcsak a túlnant öleli magába, hanem — pl. Lukács tanuságtételében: XVII. 20—21 r. — az emberek között benne van az emberi szívben is és az élő emberek számára *itt, ezen a földön vár megvalósulásra*. Olyan, mint a kenyér magvának vetése: nő önmagában s szárbaszökik és dús termést hoz anélkül, hogy az ember szeme pillanatonként észrevenné e nagyszerű *fejlődést*.

Ez az ország az Isten országa s ebben nem a hatalmaskodó uralkodás, hanem az odaadó szolgálat; nem a kérés, hanem az adás; nem a várás, hanem a cselekvés; nem az egyéni önzés, hanem az Isten akaratának a teljesülése a lényeges. Megtestesül benne a legfenségesebb Atyaság, a legmélyebb gyermeki-érzés, a legtisztább testvéri szeretet s általa és benne létesül az *egyén és a közösség* összhangzó egésze egy kialakítandó, eljövendő *tökéletes* világban.

Értéke a porhoz tapadástól való mentesség, a résztvevő szív, az alázatos lélek, a szelid élet, az igazság szomja, az irgalmas cselekvés, a szív tisztasága, a benső béke áldott vágya, a háborúságnak türelmes szenvedése, az üldöztetésben kitartó erő... s mindezek összhangzó jelenléte mellet az *Isten akaratának föltétlen teljesítése*.

Ebben a világban: az Isten-országában két alkotótényező szerepel: az *Isten* és az *ember*, aki Istennek gyermeke; minden egyéb csak a háttér, a környezet.

A háttér, vagy a környezet: maga a világ összes múlt, jelen és jövő tényezőivel együtt.

Testvéreim! Ezek szerint ez alkalommal legyen a mi elmélkedésünk tárgya az *Isten*, az *ember* és a *világ*, hogy így közelebbről rámutathassunk az alapigénkben jelzett *tökéletességnek* igazi lényegére.

I. AZ ISTEN.

Gótama, más néven Buddha, — aki *Jézus* előtt legalább egy félezer évvel élt — egész életében nem beszél Istenről s a Nirvanáról és e földi életről való tanítása mégis az emberiség egyik nagy részének vallás-erkölcsi világát alakította ki. Az általa kifejtett *Karma*-tanítás, amit magyarul a *cselekedet*-, vagy *tett-törvényével* adhatunk vissza, az emberek százmillióiban vitte diadalra az *emberi-cselekvésnek* az élet első sorába való helyezését.

Amint a Nirvanában *egyetemes*-élet van csupán, épen úgy a földi életben is az egyéni, vagy individuális, a személyes életérdek háttérbeszorul s ki-ki és mindenki csak tárgyi érdekű és értékű cselekedeteiben valósíthatja meg élete célját: az igazi, állandó és örök közösségbe való visszajutást és az abban való feloldódást.

E nagy tanító-mestert, aki így mindenkinek saját felelősége körébe utalta üdvössége elnyerését, az utána természetszerűen következő törpe nemzedékek milliárdnyi tömegekben évezredekben át istenként imádták...

Jézus, akit a történeti keresztények nagy része *Krisztusnak* is nevez, Gótamával szemben az *egyéni* s a *személyes* életben látta az élőlények, legnagyobb áldását az Isten-országának fennkölt közösségén belül. Istent a mindenség urának s az emberek szerető édes jó Atyjának ismerte fel, akinek leglényegesebb jellemvonása: a *gondviselés*.

A mezők lilioma, az ég madara és az ember, vagyis az élet testi és lelki valóságainak és értékeinek megvalósulása mind-mind az Isten gondviselése alá tartozik.

A *Jézus* által kitermelt *gondviselő Isten* fogalom eddigelé az emberi szellemnek legfönségesebb és legtökéletesebb alkotása. Benne van személyes voltánál fogva a legmagasabbrendű öntudat, a legtisztább ismeret, a legnemesebb intelligencia, amik mellett Atyasága tar-

talmazza a legodaadóbb szeretetet, a legmélyebb érzést s a legtökéletesebb szentséget. Végeredményben az élet szempontjából ő a kezdet és a vég; de ez a kezdet és ez a vég csak része az örökéletnek.

Ez a gondviselő Isten általunk látható célját a mi sajátos életünkön keresztül is megvalósítani törekszik s bennünk és általunk, életünkben, érzületünkben és cselekedeteinkben legjobb esetben az Isten akarata meggyeljesedésbe.

Milyen igazán fenséges Isten-fogalom! Tökéletesen megközelíti a világmindenség alkotójának és örök atyjának a tényleges valóságát, amit az emberi szellem a tudomány síkján a *kell* világában szokott szemlélni.

Nem tárgyi, nem személytelen csupán, hanem az egyedüli igaz és tökéletes személy: az örök Atya, aki-ben és aki által évezredek izzó kohójában egységessé kell lennie — az életfejlődések folyamatán keresztül — a mindenségnek s közelebből a föld életében az egész emberi nemnek.

Mindezt a tökéletes Isten fogalma s lényé határozza meg, akihez Jézus tanítása szerint így imádkozunk: „*Miatyánk!*“

II. AZ EMBER.

Az ember keletkezését illetően telve van a világ ezernyi-ezer különböző felfogással és megállapítással. Lásunk egy párat a legérdekesebbek közül!

A *tiszta buddhizmus* szerint az ember egy alsóbbrendű váagnak az eredménye. Ez a vágy valahogyan a Nirvána egyetemes és állandó világából pattant ki s Máján keresztül emberré lett. Megfejtethetlen, hogy az igazi életből hogyan keletkezhetett árnyékélet, mintha-élet, nem-igazi-élet. Ezen a felfogáson belül azonban természetes, hogy így ezen a földön élő ember valóban nem

igazi érték, csak kisiklás, kaland, vakvágányra való jutás. Így ez az ember a kín, szenvedés, nyomorúság, állandó megpróbáltatás gyötrődő embere. Önmagában itt a földön sem egyeseiben, sem közösségében nem hordhatja célját és igazi értékét.

A *Biblia* Isten teremtményének mondja az embert, kész alkotásnak, aki a Jézus e. IX. sz. leírása szerint *porból és isteni lehelletből*: testből és lélekből áll; a Jézus e. V. sz. megállapítása szerint időben a teremtett világ utolsó teremtménye és az összes teremtmények ura.

Úgy látszik azonban — a régi felfogás szerint —, hogy ez az ember kezdetben meglehetősen tökéletes állapotba kerül, ahonnan tragikusan alá is bukik. Itt is, mint a buddhizmusban, tehát érvényesül az alsóbbrendű vágy s annak szomorú következménye.

Jézus az embert *Isten fiának* ismeri fel s ez által megalkotja a földi élet legnemesebb fogalmát: az Isten- gyermeket nagyszerű hivatásával.

Erre gondolva, szól tanítványainak: „Legyetek azért ti tökéletesek, miként a ti mennyei Atyátok tökéletes!“

Az *unitarizmus* már *Dávid Ferenccben* felismerte az embernek Istentől kapott hivatását s ezt látta megvalósulva magában Jézusban is, aki maga is természetesen Istennek szeretett gyermeke volt a fenti értelemben.

Ecce homo! — Ime, az igazi ember, az Isten kedves fia, akiéhez hasonló hivatásunk van itt a földön nekünk mindannyiunknak — történelmünknek eddigi sajnálatos borúlátó szemlélete ellenére is!

Jézus óta a *világ igazi tudománya*, ami nem egyéb, mint az Isten által adott emberi észnek, léleknek, intelligenciának az Isten akarta szerint való állandó ténykedés folytán létrejött szellemi eredménye: felismerte, megállapította, hogy az ember az élőlények világába *szervesen* beletartozik s mint ilyen, e földnek saját tu-

lajdon édes gyermeke, aki arra van hivatva, hogy egész életével ennek a földnek dicső hivatását szolgálja, mint amely égitest a világmindenségnek szerves tagja.

Eszerint a tiszta tudomány, vagyis a hivatásos emberi ész megállapítása az emberben tényleg Isten fiát látja, aki a világmindenségnek szerves egészéhez tartozik s a maga helyén, *a föld körében* örök célok megvalósítására van Istentől elhíva.

Az *unitárius felfogás* nem különbözik ettől a gondolattól. Mi unitáriusok fiúságunk tudatában Atyánk örök gondviselése alatt boldogan érezzünk mindenkor, hogy „akár élünk, akár halunk, mindig az Istenéi vagyunk“ s hogy magunkkal hoztuk az ő atyai megbízatását és ő hív, állandóan, szüntelenül, örökké hív: *ebben áll az embernek Istentől való hívása, és hivatása.*

III. A VILÁG.

Harmadszor és utoljára tegyük a *világot* rövid vizsgálódásunk tárgyává!

Jézus tanításával kapcsolatban említettük, hogy az *Isten-országa* az a közösség, amelybe az ember tartozik. Ez az Isten-országa a „Miatyánk“ tanuságtétele szerint magába foglalja a mennyek birodalmát, ahol Isten maga is lakozik. Mivel pedig Isten mindenütt jelen van, az ő országa s a mennyek országa mindenütt ott van, ahol Istenhez közeledő, fejlődő, haladó lények lakoznak. A túlvilág és a földi-élet tehát egyformán beletartozik az Isten-országába s ez az ország *örök*.

Az emberi szellem történeti kialakulásával kapcsolatban fel kell említenünk, hogy az elmúlt 5000 év alatt alig akadt két (2) nagy gondolkodó, aki a világ életében a *jót* látta volna, *akár céljában* is megvalósulónak, illetőleg megvalósítandónak.

A kezdetlegesebb emberi gondolat nem tudott a *pesszimizmus*, az elkárhozottság, az elátkozottság, a *tragédia* fölé emelkedni. Egy *Gótama*, vagy az *Ószöveség* megfelelő helyeinek írója, avagy egy *Platon* s ezeknek nyomán az emberiség nagy része a mindenségben a föld életét s így az emberiség élettevékenységének a színterét csak átmeneti helynek, csak a büntetés színterének, csak a lebukás szörnyű állapotának minősítette és vallotta. A *jót* és a *rosszat*, a *kínt* és az élvezetet nem tudták se közös nevezőre hozni, se szervesen egy egységes világba beleilleszteni. Így itt ezen a földön nem is lehetett igazi életet, igazi értékekért élni. Telve volt előttünk az egész világ és különösen a földi élet mindenféle tragédiával, amelyek valahányan egy közös jellemvonással bírtak: *a világ a bukottság s a kárhozat színtere.*

Egy ilyen világ — természetesen — *mulandó*nak minősített s mint amelynek csak *eszközi* értéke van, *sohase válhatott az embernek és lelkének hivatásos színterévé.* Ebből a világból minden igazi embernek menekülnie kellett oda, ahol az elkárhozottságtól megszabadulva, elnyeri az élet célját: az *üdvösséget*. Holott az élet célja a tökéletesülés és az üdvösség csak az eredmény lehet.

A világ összes vallásai és egyházai ezt az üdvösséget ígérték követőiknek, azaz híveiknek.

Amint említettük már, csak két (2) ember akadt, akik elég mélyre vetették hálójukat s így magasabbra emelték az emberben nyilatkozó isteni szellemet: a *perzsa Zaratusztra* s az *Újtestamentum Jézusa*.

Zaratusztra is az Isten-országról beszélt, még pedig a jó gondolat, jó beszéd és jó cselekedet országáról.

Ennek az országnak — nagyon sajátosan és teljesen megfelelően a legderekabb embere a *földművelő* s mint ilyen: a *magvető*. A nagy legelőkön legeltető *pásztor-ember* is kultúrharcosa eme világnak, kinek az álla-

tok világából egyik legkedvesebb barátja a *kutya*. E gondolatvilágból alakul ki és indul hódító útjára a római légiók által is nagyon elterjesztett Mithra-, vagy napkultusz!

Tiszta *egyistenimádás* a Zaratusztra-vallás, ahol az emberi erkölcs a legtisztábban a *magvető* reménnyel teljes, Istenben-bízó, jót-teljesítő életében válik valóra. Ezt az egész életet *derű, bizalom, szeretet* és *hivatástudat* hatja át épen úgy, mint később a *Jézusét* s amíg *Jézus tiszta unitárizmusa*, a legfenköltebb valláserkölcsei, hivatásos élet a történeti kereszténység életében a *trinitásba* torkollott, addig rokongondolkozó nagy elődjének egyistenthívő-tana a jól ismert perzsa duálizmusba sülyedt alá.

Nagy emberek prófétai gondolatai évezredekre világitanak előre s a tömegek, amelyek ezek életpályájával kapcsolatban alakulnak ki, tovább járnak a más ember-tömegek által kitaposott utakon. Sem a természet, sem az emberi társadalom életében nincsen igazi ugrás. Lassan, fokozatosan halad tovább az élet s amíg a *lélekforrások* eszmei síkon fennebb emelik az emberi szellem értékeit, addig a *nagy emberi közösségek* ezer változatban és próbálkozásban élnek az élet könnyebben adódó alsóbbrendű formáit...

Jézus tanítása a legtisztább képet tárja elénk a földi életről s így az ember hivatásával kapcsolatban.

A túlvilággal keveset foglalkozik; legfennebb azt állapítja meg — egy évszázados ápokrifus tanítást követve —, hogy ott nem házasodnak és férjhez nem mennek az emberek — úgy élnek, mint az Isten angyalai.

Egész figyelme erre a földre összpontosul és itt az embernek, aki Isten fia, nemes és fenkölt hivatása megélésében állapítja meg a nagyszerű feladatot... Ez a feladat nem több és nem kevesebb, mint az Atya tökéletességének a megközelítése.

Ennek a természetes feltétele az, hogy Jézus feltétlenül hisz három alapvető *valóságban és igazságban*: az *Isten jó*; az *ember jóra hivatott*; a *világ a jóra hivatott emberi élet valódi színtere*.

E felfogás és tanítás — a Zaratusztráéhoz hasonlóan — ellentétben áll minden eddigi ismert más tanítással és megállapítással.

Ebből az alapvető tanításból következik az, hogy az élet kialakulásában *haladás, fejlődés, tökéletesedés* van s kell hogy legyen. Csakis e tökéletesedés ismeretével mondhatta Jézus: Legyetek tökéletesek!

Magyar Testvéreim!

Az elmondottak alapján és után hadd álljon itt a mai hősi szent napon röviden még az, hogy mi magyar unitáriusok mit szeretnénk adni a mi forrón szeretett, édes magyar nemzetünknek, ezer év küzdelmének tüzeiben megedződött s új ezerévekben továbbélő, szent hivatását teljesítendő drága hazánknak: *Magyarországnak*.

Hitet adunk, Istentől kapott saját hitünket, a Jézus és a Dávid Ferenc erős hitét — abban, hogy a tökéletesen jó Isten mellett az ember s így a *magyar*; a világ s így *nemzetünk* is feltétlenül jóra van elhíva. Nem bűnös tömeg, nem „perdita massa“ a mi fajtánk és nemzetünk, hanem egyenesen letéteményese az Isten-országának!

A világ életét nem lehet másképpen jól megélni, csakis a *szervcsen kialakult nemzetek közössége útján*.

Az ember földi célja nem lehet más, mint egy fenkölt, tiszta gondolkodású és nemesen élő *emberiség* kifejlesztése, megalkotása. Ez az emberiség azonban csakis a hivatásuknak élő, különböző nemzeteknek szerves élete által valósulhat meg. *Nem világbirodalmak*, hanem sa-

játosan élő *nemzetek* alkotják azt a világot, amelyben megvalósulhat a kölcsönös megbecsülés alapján a testvéri szeretetnek az a formája, amely az Istenországának a velejárója, vagy akár alaptörvénye.

Nemzetünk magyar fajunknak a történelem kohójában kikristályosodott állapotát mutatja s mint Istentől kapott hivatással bíró, szerves emberi közösség, arra van hivatva, hogy a Kárpátok között, a folyók, rónák és bércek gyönyörű világában, a haza földje által adott lehetőségek mellett megvalósítsa a hozzá illő szent feladatot: tegye, változtassa és alakítsa át Magyarországot Isten-országa szerves részévé!

Minden nagy küzdelem, ha egész lélekkel vívja azt a nemzet, közelebb viszi fiait eme szent hivatáshoz.

Aztán hitet adunk nemzetünknek abban, hogy a világ élete a maga egészében mégis csak előhaladást, kialakulást, fejlődést mutat. Még az időnkénti visszaesésnek látszó tény is, maga a háború is, végeredményben az előre haladást szolgálja.

Törekedjünk fenkölt szellemmel így szemlélni az élet eseményeit, ne pedig — mint eddig tevők — szörnyű tragédiákban, melyeknek kínjában megöregedik az emberi lélek! Szüntelen azt nézzük, hogy a gyenge, kicsiny, erőtlen *kezdethez* képest mennyire jutottunk előre s hagyjunk fel ama hamis szemlélettel, amaz alsóbbrendű gondolkodási formával, amely mindenben egy tökéletes állapotból való lebukást keres és talál s ezáltal átokká teszi az ember egész életét.

Igenis, *fejlődés, tökéletesedés* az élet igazi formája s fajunk és nemzetünk is fejlődésre van Istentől elhíva. Ehhez a fejlődéshez súlyos, nehéz, küzdelmes utak vezethetnek; de a küzdelmeket erős hittel, feltétlen kitarással a végsőkig vállalnunk kell. Nemzeti küzdelmeink nyomán kivirágzik nemzeti életünk *örök fája*.

A népek közösségi tényezői között most ébred *Európában* ezer éves tetszhalottságából a *nemzet* igazi fo-

galma és valósága s amint ez a nemzet (minden nemzet, a miénk is) bele akar szerveződni — más természetellenes alakulásokkal szemben — az egyetemes emberiség nagy közösségébe: legyen hitünk abban, hogy ez nemcsak lehetséges, hanem Istentől nyert hivatásunknak teljesen megfelelő is.

Minden, ami magyar, ezt a kialakuló drága nemzetet, a magyar *levente és honvéd* hősi nemzetét kell hogy szolgálja! A nemzetet, amint felfelé szervesen beletaglalódik földünk összes lakóinak szerves közösségébe s lefelé magában pedig minden tényezőjét helyére állítja s így tudomány, művészet, vallás és erkölcs, jog és kötelesség, iskola és nevelés az ő közvetlen érdeke és hivatása szerint igazodik... gazdaggá lesz kultúrvilága s a maga rendjén értéke szerint teljes gyümölcsöt hoz minden közösségi tényezője: a család, a falu, a város, a megye... s általuk és bennük az egész hon.

Igy lesz Magyarország Isten-országává, segíti Európát, hogy az is azzá nemesüljön, hogy aztán a világ egységes egésszé, szerves közösséggé alakuljon, magasabb eszmékkel s fenköltebb életű *embertípussal*... ahol teljesebbé megy az emberi fejlődés, amit eleven életben tart a testvéri szeretet, a *javító, nemesítő, fejlesztő szeretet*... a cél, az eszmény magasztos szeretete... egy istenfiúi és embertestvéri közösségben, ahol a *nemzet* hivatásos élete maga is *örök-élet!*

Testvéreim! Nagy küzdelmeink közepette emelkedjünk lelkünkben történelmi magaslatra s hallgassuk meg az örök magyar kiáltó szókat: a Kárpátok zengik, a Duna és a Tisza harsogja, a róna üzeni, a hegyek tapsolják, a csermely csobogja s a szellő suttogja: Hiszek az Istenben, hiszek a hazában, hiszek az isteni örök igazságban, hiszek Magyarország szent hivatásában!

Eme szent hittől áthatva, mi unitáriusok a tárogató hangjában, a kard pengésében, a trombiták harsonájában, a levente törekvésében s a honvéd élethalál-küzdel-

mében egy kitartó, soha meg nem szünő, Istentől irányított hős nemzeti akaratot látunk az örök fejlődés állandó útján s Jézussal hirdetjük magasztos emberi hivatásunk szent tudatában: Legyetek tökéletesek, miként a ti mennyei Atyátok tökéletes!”

Örökkön örökké: Ámen!

Felelős kiadó: Dr. Kiss Elek.

Minorva Rt. Kolozsvár 5349 — F. v.: Major József.